

Οι κατηγορίες της φιλοπεριβαλλοντικής συμπεριφοράς και η σχέτισή της με τη γνώση

Επιστήμες / Περιβάλλον - Οικολογία

Βασιλική Λάττα, Παιδαγωγός

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bit.ly/2jDqxSA>]

Για να κατανοήσει κανείς, πώς μπορεί να ενισχύσει μια φιλοπεριβαλλοντική συμπεριφορά, είναι σημαντικό να ορίσει σαφώς την έννοια της συμπεριφοράς. Η συμπεριφορά είναι μια συγκεκριμένη ενέργεια. Οι περισσότερες φιλοπεριβαλλοντικές δραστηριότητες αποτελούνται από πολλές ευδιάκριτες συμπεριφορές. Για παράδειγμα, προκειμένου ένα άτομο να χρησιμοποιήσει ποδήλατο (φιλοπεριβαλλοντική συμπεριφορά), είναι αναγκαίες διάφορες επιμέρους συμπεριφορές-ενέργειες: αγορά εργαλείων (δισάκι, ειδικό φως για τη νύχτα, προφυλακτήρας, κ.ά), προσδιορισμός ασφαλούς πορείας (διαφορετικής από αυτήν που ακολουθεί ένα αυτοκίνητο ή λεωφορείο), οικοδόμηση φυσικής αντοχής, εύρεση τρόπων ώστε να μπορεί να αλλάζει ρούχα όταν π.χ. φτάνει στον εργασιακό χώρο και να απαλλάσσεται από τη σκόνη της διαδρομής. Για πολλούς οι ενέργειες αυτές συνιστούν εμπόδιο στην υιοθέτηση φιλοπεριβαλλοντικής συμπεριφοράς μιας και

απαιτούν πολλές πληροφορίες και ικανότητες.

Για το λόγο αυτό, οι άνθρωποι χρειάζονται κίνητρα και ευκαιρίες, που θα ενθαρρύνουν τις φιλοπεριβαλλοντικές συμπεριφορές. Ο Stern (2000) προτείνει πέντε διαφορετικές κατηγορίες συμπεριφοράς:

- Περιβαλλοντικός ακτιβισμός

Ως περιβαλλοντικός ακτιβισμός μπορεί να οριστεί η συνδυασμένη πολιτική δύναμη των ανθρώπων, που λαμβάνουν μέτρα και δράση για την άμεση προστασία του περιβάλλοντος ή την προώθηση αλλαγών στο πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό πλέγμα, οι οποίες έμμεσα θα βοηθήσουν στην προστασία του.

- Μη ακτιβιστικές πολιτικές συμπεριφορές

Τέτοιες συμπεριφορές περιλαμβάνουν τη συμμετοχή σε περιβαλλοντικές οργανώσεις, τη συμμετοχή σε περιβαλλοντικούς αγώνες μέσω ψήφου, την υπογραφή μιας αναφοράς ή την προσυπογραφή μιας επιταγής.

- Καταναλωτικές συμπεριφορές

Τέτοιες συμπεριφορές περιλαμβάνουν την αγορά «πράσινων» προϊόντων, την ανακύκλωση, τον περιορισμό στη χρήση ενέργειας και την αλλαγή καταναλωτικών συνηθειών.

- Οικοσυστημικές συμπεριφορές

Τέτοιες συμπεριφορές περιλαμβάνουν την τοποθέτηση κουτιών για τα πτηνά, τα οποία θα λειτουργήσουν ως φωλιές γι' αυτά, τη φύτευση δημητριακών σε παραθαλάσσιες περιοχές, κάτι που συμβάλλει στη σταθεροποίηση του εδάφους και την καταμέτρηση των πληθυσμών της άγριας πανίδας.

- Άλλες συμπεριφορές, οι οποίες είναι συγκεκριμένες σε μία ειδικότητα ή στο χώρο εργασίας. Τέτοιες συμπεριφορές περιλαμβάνουν τη μείωση των αποβλήτων στην παραγωγική διαδικασία, τον καθορισμό κριτηρίων στα στεγαστικά δάνεια για τις ενεργειακά αποδοτικές κατοικίες και τη μήνυση όσων ρυπαίνουν το περιβάλλον.

Οι παραπάνω κατηγορίες συμπεριφορών παρουσιάζουν ομοιότητες ως προς τα κίνητρα, που τις προωθούν, ενώ δύνανται να ενισχυθούν από παρόμοια είδη διαφημιστικών εκστρατειών (καμπάνιες). Οι ομοιότητές τους έγκεινται, καταρχάς, στη δημόσια προβολή. Οι δράσεις, που βρίσκονται υπό δημόσιο έλεγχο (π.χ. η οδήγηση ενός αυτοκινήτου), φέρουν διαφορετικά κίνητρα και εμπόδια από τις δράσεις εκείνες, οι οποίες δεν είναι δημόσια εκτεθειμένες (π.χ. η αγορά ενός αποδοτικού θερμαντήρα ζεστού νερού). Μια ακόμη ομοιότητα συνιστά η συχνότητα. Οι ενέργειες, που συμβαίνουν σπάνια, όπως είναι για παράδειγμα η αγορά συμπαγών λαμπτήρων φθορισμού, προωθούνται με διαφορετικό τρόπο από εκείνες, οι οποίες πρέπει να γίνουν συνήθεια όπως είναι η αλλαγή θέσης του σωρού από ξεραμένα φύλλα, προκειμένου να επιταχυνθεί η αποσύνθεσή τους. Μια τελευταία ομοιότητα είναι η δοκιμή και η ανατροφοδότηση. Πρόκειται για ενέργειες, οι οποίες μπορούν να ελεγχθούν από άλλους, πριν αυτοί δεσμευτούν να τις πραγματοποιήσουν (π.χ. αλλαγή του σαπουνιού που χρησιμοποιείται για πλύσιμο), ώστε ο βαθμός ρίσκου να είναι όσο το δυνατόν μικρότερος.

Αντιθέτως, άλλες δεν μπορούν να ελεγχθούν και δεν ακολουθούν καμία πρακτική πολιτική επιστροφής, όπως είναι η μόνωση κυτταρίνης που παράγεται από ανακυκλώσιμο χαρτί και είναι διαδεδομένη διότι ανταποκρίνεται πλήρως στα κριτήρια της οικολογικής δόμησης.

Αξίζει να σημειωθεί, πως υπάρχουν συγγραφείς, οι οποίοι δεν κάνουν λόγο για συγκεκριμένες ενέργειες, όσον αφορά στην περιβαλλοντικά υπεύθυνη συμπεριφορά

αλλά για μια προσέγγιση να αναζητά κανείς πληροφορίες, να λαμβάνει αποφάσεις και να αποτιμά την ηθική η οποία ενσωματώνει τον υπεύθυνο σχεδιασμό και τη διαχείριση των πόρων (Stern, 2000). Η εκπαίδευση, η οικογένεια, η εμπειρία, η οργανωμένη θρησκεία και η κοινότητα μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στο να ωθήσουν τα άτομα να αλλάξουν συμπεριφορά ή να διατηρήσουν μια φιλοπεριβαλλοντική στάση. Πράγματι, η αποστολή πολλών οργανώσεων και οργανισμών βοηθά τα άτομα να οικοδομήσουν μια φιλοπεριβαλλοντική ηθική, δεν δύναται, ωστόσο, να χειραγωγήσει τη συμπεριφορά τους.

Δεν υπάρχει μια γενική συναίνεση για το τι ακριβώς είναι αυτή η ηθική, αυτή η κοσμοθεωρία αλλά συχνά αναφέρεται ως περιβαλλοντική παιδεία. Σε αυτήν την περίπτωση και σύμφωνα με τους Disinger & Roth (1992) περιβαλλοντική παιδεία σημαίνει να κατέχει κανείς γνώσεις, στάσεις, δεξιότητες και υπεύθυνες συμπεριφορές. Το χαρακτηριστικό στοιχείο της περιβαλλοντικής παιδείας σε αντίθεση με άλλες μορφές παιδείας, όπως είναι η ικανότητα κανείς να διαβάζει, είναι η εστίαση στη συμπεριφορά. Οι άνθρωποι, που είναι περιβαλλοντικά εγγράμματοι, μπορούν να αναγνωριστούν από τη συμπεριφορά τους, καθώς οι επιλογές που κάνουν είναι φιλικές και με σεβασμό προς το περιβάλλον.

Βασιζόμενοι σε πολλές μελέτες, οι Kollmuss και Agyeman καταλήγουν στο συμπέρασμα, πως δεν υπάρχει προφανής συσχέτιση μεταξύ γνώσης και φιλοπεριβαλλοντικής συμπεριφοράς. Υποστηρίζουν, πως η απόκτηση όλο και περισσότερων πληροφοριών αναφορικά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα δεν συνεπάγεται περιβαλλοντική δράση ή ανάπτυξη φιλοπεριβαλλοντικής στάσης. Ωστόσο, η γνώση πρέπει να αναγνωρίζεται ως μία -ανάμεσα στις πολλές- σημαντικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη ικανοτήτων που οδηγούν σε δράση και συμπεριφορικές προσαρμογές σε σχέση με το περιβάλλον.

Σύμφωνα με τον Jensen (2002), υπάρχουν πολλοί παράγοντες που συμβάλλουν στον παραπάνω ισχυρισμό σχετικά με τη γνώση, δύο από τους οποίους είναι οι εξής:

- Η παραδοσιακή γνώση, όπως αυτή διδάσκεται στο σχολείο, δεν προσανατολίζεται σε ουσιαστική δράση.
- Η περιβαλλοντική εκπαίδευση στο σχολείο έχει επικεντρωθεί στο να μεταδώσει γνώση στους μαθητές, στους οποίους δεν έχει δοθεί η δυνατότητα να εσωτερικεύσουν και να αφομοιώσουν αυτή τη γνώση.

(συνεχίζεται)

<http://bit.ly/2kHJ83i>